

Vad krävs av dagens aktörer för att nå en hållbar masshantering?

Hållbarhet är ett ämne på allas läppar i anläggningsbranschen idag. Bygg- och anläggningsbranschen har störst klimatpåverkan som bransch och behöver arbeta aktivt för att nå klimatneutralitet 2045. Men vad krävs av dagens aktörer för att nå hållbarhetsmålen?

Sverige har som mål att nå noll nettoutsläpp av växthusgaser innan 2045 och masshanteringen är en stor bidragande faktor till den kraftiga klimatpåverkan. Stora mängder massor med olika föroreningsgrad uppstår i anläggningsprojekten. Dessa stora mängder massor ska hanteras samt transporteras och dessutom återanvänds bara en liten procent av dessa massor. De överblivna massorna går ofta på deponi och i samband med denna utveckling ökar efterfrågan på fyll. Det föreslås därför i branschen att cirkuläritet ska införas för att skapa en mer hållbar masshantering. Den cirkulära ekonomin ska hålla massorna kvar i kretsloppet för att undvika att behöva köpa in nya massor och därav också undvika att hålla kvar vid en mer linjär ekonomi. Det finns i nuläget flera hinder för att kunna arbeta mot en cirkulär ekonomi inom masshantering. Det finns en brist på ytor för lagring av massorna vilket orsakar onödiga och långa transporter. Aktörer i branschen vittnar även om brister gällande kommunikation och samordning, särskilt gällande överblivna massor. Det finns dessutom problematik kring hur lagstiftningen ska tolkas. Detta gäller särskilt tolkning av avfallsbegreppet och därmed vad av massorna som är avfall och inte.

Det finns alltså en hel del utmaningar för branschen gällande masshantering, men med utmaningar följer utvecklingsmöjligheter och potential för innovation. En fallstudie utfördes med tre järnväg- och anläggningsprojekt för att kunna få mer kunskap och en djupare förståelse i ämnet. Syftet med examensarbetet var att undersöka hur logistiken kring massor kan göras mer cirkulär och hållbar. Detta gjordes genom att ta fram underlag för hur masshanteringen kan göras så effektiv som möjligt. Semi-strukturerade intervjuer utfördes med aktörer så som konsult, entreprenör samt beställare i projekten. Även data kring mängder

samlades in. En litteraturstudie utfördes för att få mer kunskap i ämnet inför fallstudien.

Fallstudien visade på att det finns många faktorer som påverkar logistikens effektivitet när det gäller masshanteringen. Till exempel diskuterades det gällande att det påstås att det saknas en gemensam målbild i branschen och att detta är en förutsättning för att nå fossilfri logistik. Detta kan anses stämna till en viss grad då problematik kring ansvar gällande samordning finns och det är svårt att implementera i mindre projekt. Dock verkar det finnas en överenskommelse i branschen att hållbarhet är av stor vikt men det är olika nivåer av engagemang från olika håll. Det påstås bland aktörer att den hållbara, den logistiska och den ekonomiska lösningen går hand i hand. Resultatet från intervjuerna visar att aktörer i branschen tycker att logistiken och hållbarheten går hand i hand. Utmaningar, så som att överblivna massor uppstår i projekten, gör att dessa faktorer konkurrerar. Deponi blir oftast det mest ekonomiskt fördelaktiga men även enkla alternativet då syfte inte hittas eller då det inte finns tid att hitta, planera och utföra i det egna projektet.

För att hållbarheten ska kunna prioriteras bör den vara en del av lönsamheten genom att uppmontras av lagstiftning och myndigheter i form av krav och incitament. Lagstiftningen styr masshanteringen på ett sådant sätt att annan problematik uppstår eller förvärras gällande hållbarhet. Särskilt styrande är lagsstiftningen gällande syfte, då massorna ska användas på lämpligt sätt i anläggningen, och lagringstid av massorna, där massorna bara får lagras under en viss tid. Även de långa tiderna för att få tillstånd ger konsekvenser för hållbarheten. Till exempel kan ett hållbart alternativ behöva väljas bort då det tar för lång tid med tillståndsprocessen och därför riskerar att tidplanen inte följs. Även en mildare lagstiftning kring syfte hade kunnat tillåta att mer hållbara alternativ utförs utan att

riskera projektets resultat. Fokuset på riskminimering i projekt verkar vara större än den långsiktiga hållbarheten och detta förstärks av lagstiftningen och hur den är utformad. Det krävs alltså en strävan mot lösningar som gynnar samtliga aktörer men även miljön, vilket kräver en hel del engagemang och ambition från samtliga aktörer men inte minst beställaren.

Ett annat resultat från fallstudien är att användningen av begrepp gällande klassificering för massor och definitionen på deponi verkar användas oaktsamt. Detta kan bero på kunskapsbrist i branschen och kan skapa förvirring i projektet och missvisande resultat i data och dokumentation. Detta gäller särskilt fallet då klassificeringar och juridiskt bindande beteckningar för massor blandas och även att begreppet deponi används synonymt med ord så som upplagsplats. Deponi är ett ord med starkt negativ klang som bör redas ut och användas korrekt, då det utöver förvirring kan skapa en negativ bild av ett projekt.

Mer kan även göras genom tidig planering av masshanteringen, vilket minimerar risker senare i projektet och belyser masshanterings påverkan i god tid. Dock finns det alltid oförutsägbara risker som kan påverka tidplanen i ett senare skede. Även val av entreprenad och kravställningar kan påverka innovation och beställarens påverkan i senare skede. Till

exempel kan beställaren styra mer i en utförandeentreprenad men entreprenören kan ha mer konkurrenskraft med innovativa lösningar i en totalentreprenad.

Vidare diskuteras det att trots att det är på gång så finns det ett stort behov av utveckling av de digitala systemen från branschen, särskilt för spårbarheten av massor. Det är även viktigt för att utveckla ett mer hållbart logistiksystem. Bättre och mer tillgängliga data kan bidra till bättre uppföljning och tillåter vidare forskning kring bygglogistiken. Utvecklingen av digitala system bör göras med en gemensam inställning för att det ska implementeras effektivt i branschen. Detta innebär att för att ta fram system som ska kunna bidra till utvecklingen av branschen måste systemen till exempel kunna utbyta information med varandra på ett effektivt sätt. Vidare forskning krävs gällande tillgänglig statistik och uppföljning av massor i delflödena för att ge en bättre bild av branschen och masshanteringen.

Det krävs alltså en hel del av dagens aktörer, men även en förändring av dagens lagstiftning. För att hållbarhetsmålen ska nås behöver hela branschen fortsätta arbeta tillsammans mot den omställning som påbörjats och fortsätta arbeta med höga ambitioner och hållbarheten i åtanke vid planering, utförande och uppföljning av projekt.

Författare: Amelia Ekström

Examensarbete: *En undersökning av hur en effektiv logistik kring masshantering kan bidra till hållbarhet*